

УДК 316.6:159.9

DOI: [https://doi.org/10.17721/upj.2023.2\(20\).2](https://doi.org/10.17721/upj.2023.2(20).2)

Грищук Е. Ю.,

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри соціальної психології, доцент,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
E-mail: eliso@knu.ua
ORCID: 0000-0002-4890-0994

Козловська О. Є.,

аспірантка ОНП «Психологія»,
факультет психології,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
E-mail: kozlovska0410@gmail.com
ORCID: 0000-0002-0947-7679

ЦІННІСНИЙ ПРОФІЛЬ ПРИХИЛЬНИКІВ ПРИМИРЕННЯ УКРАЇНИ ТА РОСІЇ

Стаття присвячена вивченню проблематики ціннісних орієнтацій особистості у психології, їх ролі у формуванні її світоглядної позиції. Дослідження спрямоване на з'ясування психологічних особливостей та ціннісних орієнтацій українців залежно від їхньої прихильності до підписання мирного договору між Україною та Росією в умовах повномасштабної війни. Подібний аналіз може допомогти визначити головні цінності та переконання, що лежать в основі позиції прихильників примирення, поглибити розуміння позицій, ставлення до конфлікту, чинників впливу серед представників різних соціальних груп. Як наслідок, отримані результати можуть бути використані для розробки системи превентивних заходів щодо проявів упередженого та конфліктного ставлення один до одного носіїв різних позицій в українському суспільстві.

Проведене емпіричне дослідження дозволило отримати та проаналізувати ціннісний профіль прихильників примирення, виявити ключові цінності, які спонукають людей до прийняття того чи іншого сценарію мирного договору та дослідити їх взаємозв'язок з психологічними особливостями індивіда. Зокрема, випробувані, які виступають проти підписання мирної угоди, мають високий рівень цінностей, пов'язаних з «дружелюбністю», «універсалізмом», «незалежністю» та «безпекою». На противагу, дослі-

джувані, які підтримують мирну угоду, мають вищі показники за такими цінностями, як «дружелюбність», «конформність», «незалежність» та «стимулювання», і нижчі показники за такими цінностями, як «традиції», «влада» та «безпека». Досліджувані, які віддають перевагу мирній угоді з умовою виведення російських військ та поверненню кордонів 1991 року, мають вищі показники за такими факторами, як «традиції», «влада» та «досягнення». Досліджувані, які віддають перевагу мирній угоді з умовою повернення кордонів до 24 лютого 2022 року, мають нижчі показники за такими цінностями, як «дружелюбність», «незалежність», «стимулювання» та «універсалізм». Досліджувані – прихильники мирного договору, який передбачає виведення військ з території України до кордонів 24 лютого 2022 року, мають статистично нижчі показники цінності «досягнення», ніж досліджувані з інших груп.

Ключові слова: цінності, ціннісні орієнтації, ціннісний профіль, психологічні особливості особистості, мирний договір, російсько-українська війна.

Вступ

Постановка проблеми. За останні десятиліття світова ситуація стала все більш напруженою і загрозовою, що ставить на порядок денний питання збереження миру та взаєморозуміння між народами. Вивчення цінностей, які сприяють миру та взаєморозумінню між людьми, стає особливо актуальним в умовах сучасного світу, коли виникають різні конфлікти на різних рівнях.

Російсько-українська війна є одним з найбільш тривалих і руйнівних конфліктів останнього часу. Війна призвела до значних людських жертв, переміщення людей та економічних потрясінь. Незважаючи на численні зусилля різних зацікавлених сторін, спрямовані на врегулювання конфлікту, мир залишається недосяжним. Однією з груп, яка активно виступає за компромісне врегулювання українсько-російського конфлікту, є прихильники миру. Ці люди вірять у важливість сприяння мирному співіснуванню між людьми, націями та суспільствами і працюють над створенням світу, де конфлікти вирішуються мирними засобами. Цінності, які лежать в основі світогляду прихильників миру, мають вирішальне значення для розуміння їхньої мотивації, переконань і поведінки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Цінності є ключовим поняттям у соціальних науках з моменту їх появи. Для вчених, таких як Е. Дюркгейм і М. Вебер, цінності відіграють вирішальну роль у поясненні соціальної та особистісної організації. Вибір цінностей ґрунтується на широко поширеній думці про те, що вони є найголовнішою рисою культури (Hofstede, 1980; Inglehart, 1997; Schwartz, 2007; Weber, 1958).

Цінності виражають уявлення про культурні ідеали – про те, що є добрим і бажаним. Згідно зі Ш. Шварцем, цінності – це переконання, які стосуються бажаних цілей, виходять за межі конкретних дій та ситуацій і є пріоритетними за важливістю та орієнтирами поведінки. При аналізі цінностей та концепції миру варто розглядати три цінності, які є найбільш релевантними для сприймання та розвитку конфліктної ситуації та супутніх переконань, що їх підтримують: традиційні цінності, цінність конформізму та цінність універсалізму (Schwartz, 2007).

Традиційні цінності плекають повагу, прихильність і прийняття звичаїв та ідей, які відображають спільний досвід і долю суспільства. У випадку конфлікту – це суспільні переконання щодо етносу, конфлікту і колективної пам'яті. Вони символізують солідарність групи, виражають її унікальну цінність і сприяють її виживанню (Parsons, 1951). Цінність конформності підтримує дії, які відповідають соціальним очікуванням або нормам, гальмуючи нахили, що можуть порушити функціонування групи та її системи (Kohn, & Schooler, 1983; Parsons, 1951). Ця цінність забезпечує основу для підтримання конформності з інституціалізованими суспільними переконаннями щодо конфлікту.

На противагу цьому, цінність – універсалізм – фокусується на розумінні, повазі, толерантності та захисті добробуту всіх людей, а також на рівності, соціальній справедливості, широті поглядів та мирі в усьому світі. Ця цінність веде до прийняття інших, які відрізняються від нас (включно з суперниками), справедливого ставлення до них і підтримки справедливості та миру. У контексті моделі дослідження показують, що конформізм призводить до упередженого ставлення і тенденції до продовження конфлікту, а універсалізм пов'язаний з відносно позитивним ставленням до іншого (Jugert & Duckitt, 2009; Sagiv, & Schwartz, 1995; Schwartz, 2007).

Згідно з роботами С. S. Dweck (1999) та В. L. Galperin et al. (2011) визначається різниця між особами, які надають перевагу «теорії сутності», а саме переконанням у тому, що групові характеристики є сталі та незмінні, і тими, хто прихильно налаштований до «теорії приросту», що передбачає гнучкість та можливість розвитку групових якостей. Отже, люди, що надають перевагу «теорії приросту», вважають, що якості і можливості груп та осіб є піддатливими до позитивних змін та розвитку. Ця концепція позитивно впливає на сприйняття супротивника у конфліктних ситуаціях, оскільки такі особи розглядають колектив як гнучкий та здатний до позитивних змін. Водночас, «теорія сутності» передбачає фіксацію групових характеристик, що може призводити до жорсткого і незмінного уявлення про супротивника. Особи, що вірять у «теорію сутності», можуть бути схильні до формування стійких негативних вражень про суперника, що

ускладнює можливість мирного врегулювання конфлікту згідно з принципами мирних процесів.

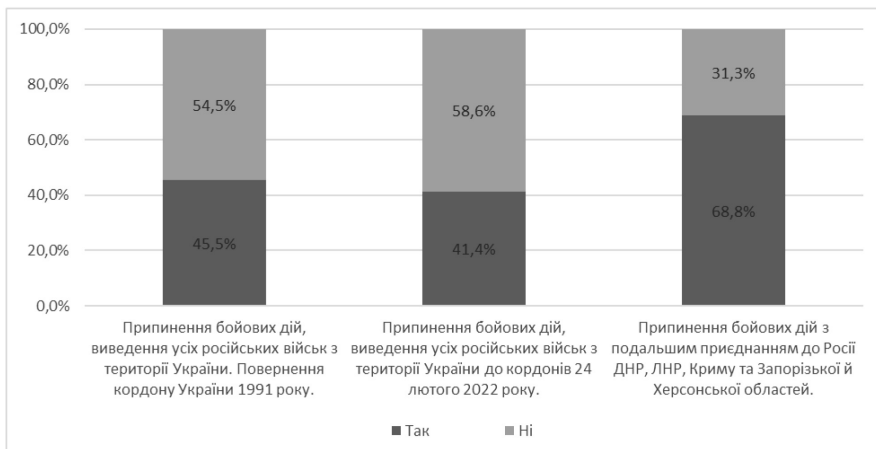
Тобто, відмінність впливає на те, як члени суспільства оцінюють і судять про суперника в конфлікті. Якщо одна група формує жорстке негативне враження про супротивника, яке не допускає змін, як того вимагають мирні процеси, то інша група розглядає супротивника як більш гнучкий колектив, який може змінюватися в позитивному напрямку (Dweck, & Ehrlinger, 2006).

Мета статті – розкрити та проаналізувати ціннісний профіль прихильників примирення, виявити ключові цінності, які спонукають людей до прийняття того чи іншого сценарію мирного договору та дослідити їх взаємозв'язок з психологічними особливостями індивіда.

Виклад основного матеріалу. Для виконання поставлених завдань у дослідженні використовувались такі психодіагностичні методики: Тест велика п'ятірка BFI-10 (адаптація О. О. Сердюк, Б. О. Базима); Методика Ш. Шварца PVQ «Портрет цінностей» (адаптація І. Семків); Шкала самоповаги Розенберга та Методика локусу контролю Дж. Роттера. Окрім вище згаданого також були використані описові методи статистики, таблиці сполучності та факторний аналіз.

База дослідження. Дослідження проводилось в період з січня по березень 2023 року серед неоднорідної стихійної вибірки шляхом заповнення гугл-форми та проходження методик онлайн. Загальна кількість досліджуваних – 100 осіб, українці за самовизначенням, віком від 18 років і старші, серед них 81 жінка, 19 чоловіків. На момент опитування 37 осіб перебували за кордоном, 67 – на території України.

Окрім власне проходження методик на визначення психологічних феноменів, досліджувані спочатку відповідали на питання щодо гіпотетичного мирного договору – чи підтримують вони ідею підписання мирного договору і який із трьох його варіантів вони обрали б. Результати такого опитування засвідчили, що 52% опитаних не готові підписати мирний договір, 48% опитаних гіпотетично готові до цього. Водночас, трохи більше половини досліджуваних (55%) віддали перевагу мирному договору, що передбачає повернення кордонів України 1991 року. 29% обрали умови, що передбачають виведення російських військ з території України до кордонів 24 лютого 2022 року, а 16% обрали договір, що передбачає припинення бойових дій та приєднання до Росії нині окупованих територій.

Рис. 1. Порівняння готовності підписання мирного договору між досліджуваними, що обрали різні умови договору

Як свідчить рис. 1, готовність підписання мирного договору є вищою серед осіб, що обрали умови припинення бойових дій та приєднання окупованих територій до Росії – 68,8% проти 45,5% та 41,4%. Тоді як для досліджуваних, що обрали умови договору, що передбачають виведення російських військ з території України до стану 24 лютого 2022 року або до стану 1991 року є близькою – трохи більше половини готові до підписання мирного договору (41,4% та 45,5% відповідно).

Отже, ми маємо групи досліджуваних, що визначені за рахунок того, які умови мирного договору вони обрали. Для подальшого аналізу результатів ми будемо порівнювати характеристики досліджуваних (соціально-демографічні показники та психологічні характеристики) у цих групах.

Для отримання інформації про наявність статистично значущого зв'язку між соціально-демографічними характеристиками та обраними сценаріями мирного договору використовувалися таблиці сполученості та критерії χ^2 -квадрат та Фі-В Крамера. Для коректного вибору методик для статистичного аналізу результатів проводилася перевірка нормальності розподілу (критерій Колмогорова-Смірнова), за допомогою якого було визначено, що розподіл результатів відмінний від нормального. Тому для порівняння середніх використовувався непараметричний критерій, а саме, критерій Краскала-Уоліса, а для опису даних – медіану.

Не було виявлено статистично значущого зв'язку між статтю, віком, рівнем отриманої освіти, місцем перебування та сценаріями мирного договору. Проте за частотами є певні тенденції: серед молодших досліджу-

ваних (18–24 років) більше тих, хто обирає сценарій припинення бойових дій та приєднання нині окупованих територій до складу Росії (62,5%, при 43,6%, 48,3% відповідно). Така ж тенденція спостерігається щодо рівня освіти – серед тих, хто має неповну вищу освіту, вищий відсоток обирає той самий сценарій (37,5%, при 29,1%, 10,3% відповідно). Також, опитувані, що знаходяться за кордоном, частіше обирають цей сценарій (56,3%, при 30,9%, 37,9%).

Відповідно до результатів методики Ш. Шварца «Портрет цінностей» найбільш виражені цінності досліджуваних – самостійність, універсалізм, безпека, доброзичливість, досягнення, найменш виражена цінність – традиції.

За результатами статистичної перевірки даних, виявлено статистично значущі відмінності за показником «досягнення» серед груп досліджуваних, що обрали різні сценарії Мирного договору (табл.1).

Таблиця 1

**Показники за методикою «Портрет цінностей» Ш. Шварца
у групах досліджуваних (залежно від вибору «за» чи «проти»
мирного договору)**

Портрет цінностей	Проти підписання «Мирної угоди»	Припинення бойових дій, виведення усіх російських військ з території України. Повернення кордону України 1991 року	Припинення бойових дій, виведення усіх російських військ з території України до кордонів 24 лютого 2022 року	Припинення бойових дій з подальшим приєднанням до Росії ДНР, ЛНР, Криму та Запорізької й Херсонської областей	Всього
Конформізм	2,5	3,75	3,25	3,5	3,75
Традиція	2,0	3	2,75	3	2,75
Доброзичливість	4,75	4,75	4,5	4,5	4,5
Універсалізм	5,0	4,83	4,33	4,5	4,67
Самостійність	5,0	5	4,5	4,5	4,75
Стимуляція	4,0	4	3,67	3,84	4
Гедонізм	4,6	4,67	5	4,17	4,67
Досягнення	4,5	4,75*	4*	4,63*	4,5
Влада	3,6	3,67	3,33	3,67	3,67
Безпека	4,8	4,6	4,6	3,9*	4,6

Тобто, представники групи, які обрали сценарій Мирного договору, що передбачає виведення військ з території України до кордонів 24 лютого 2022 року, мають статистично нижчі показники цінності «досягнення», ніж досліджувані з інших двох груп. А представники групи, які обрали сценарій приєднання нині окупованих територій до складу Росії, мають статистично значуще нижчий показник цінності «досягнення», аніж представники групи, що обрали повернення до кордонів України 1991 року (табл. 1).

Щодо відмінностей між групами на рівні тенденцій – відмітимо нижчий рівень вираженості цінності «безпека» для представників групи, що обрала приєднання окупованих територій до Росії, порівняно із досліджуваними іншими групами.

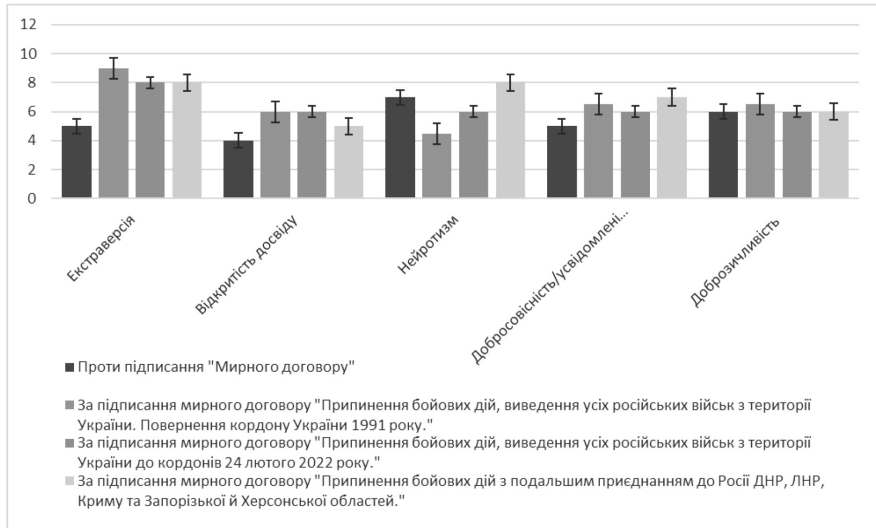
Як свідчить табл. 1, група досліджуваних, які виступають «проти» підписання мирного договору, характеризуються високим рівнем ціннісних орієнтацій – «доброзичливість», «універсалізм», «самостійність» і «безпека». Ці люди схильні до незалежного мислення та поведінки, не дотримуються загальноприйнятих норм і традицій, не піддаються впливу оточуючих.

Досліджувані, які відмітили, що вони виступають «за» підписання мирного договору «Припинення бойових дій з подальшим приєднанням до Росії ДНР, ЛНР, Криму та Запорізької й Херсонської областей», мають вищі показники за цінностями «доброзичливість», «конформізм», «самостійність», «стимуляція» порівняно з іншими двома групами, що також виступають «за» підписання договору. Окрім цього, дана група має нижчий показник цінностей «традиція», «влада» та «безпека», що вказує на меншу їх вираженість.

Досліджувані, які відмітили, що вони «за» підписання мирного договору «Припинення бойових дій, виведення усіх російських військ з території України. Повернення кордону України 1991 року», мають високі показники за такими цінностями: «традиції», «влада» та «досягнення».

Досліджувані, які обрали підписання мирного договору «Припинення бойових дій, виведення усіх російських військ з території України до кордонів 24 лютого 2022 року» та мають нижчі показники за такими цінностями: «доброзичливість», «самостійність», «стимуляція» та «універсалізм» порівняно з іншими групами.

За всіма показниками методики «Велика п'ятірка» досліджувані мають результати вище середніх (рис. 2).

Рис. 2. Статистичний аналіз результатів методики «Велика П'ятірка» залежно від вибору «за» чи «проти» мирного договору

Водночас, статистичний аналіз даних засвідчив, що досліджувані, які виступають «проти» підписання мирного договору, мають нижчий рівень екстраверсії (5,0), відкритості досвіду (4,0) та усвідомленості (5,0) порівняно з іншими групами (рис. 2).

У тих, хто виступає «за» підписання мирного договору, а саме «Припинення бойових дій з подальшим приєднанням до Росії ДНР, ЛНР, Криму та Запорізької й Херсонської областей», помічено вищі показники за фактором нейротизм (8,0).

Отже, у показниках груп досліджуваних, що обрали різні сценарії мирного договору, не виявлено статистично значущих відмінностей. Але можна говорити про відмінності між двома групами: тими, хто «проти» мирного договору та тими, хто «за», але з умовою «Припинення бойових дій з подальшим приєднанням до Росії ДНР, ЛНР, Криму та Запорізької й Херсонської областей».

З відмінностей на рівні тенденцій відмітимо незначну різницю у тих, хто обрав сценарій припинення бойових дій та приєднання нині окупованих територій України до складу Росії, трохи нижчий показник екстраверсії (7,5 при 8,0 та 8,0 відповідно) та доброзичливості (5,0 при 6,0 та 6,0 відповідно). Також, у досліджуваних, що обрали сценарій мирного договору про повернення до кордону України 1991 року, виявлено трохи нижчий рівень свідомості (6,0 при 7,0 та 7,0 відповідно).

За результатами шкали самоповаги Розенберга більшість досліджуваних мають перевагу самоповаги над самознищенням. Досліджувані, які виступають за підписання мирного договору «Припинення бойових дій з подальшим приєднанням до Росії ДНР, ЛНР, Криму та Запорізької й Херсонської областей», мають статистично вищі показники переваги самоповаги над самознищенням порівняно з досліджуваними, які обрали інші умови мирної угоди (6,3% при 1,8%, 3,4% відповідно).

За результатами методики на визначення локусу контролю досліджувані, які виступають за підписання мирного договору з подальшим приєднанням територій до Росії, мають екстернальний локус контролю в області досягнень, невдач, сімейних стосунків, стосовно здоров'я і хвороби, виробничих відносин, але окрім міжособистісних стосунків. У досліджуваних, які виступають проти підписання мирного договору, більш виражений інтернальний локус контролю в області досягнень (4,0), виробничих відносин (4,0) та міжособистісних стосунків (4,0).

Наступним етапом нашої роботи була розробка факторної структури вибору умов мирного договору, ціннісної структури та особистісних властивостей українців в умовах повномасштабного вторгнення Росії. Для досягнення цього завдання використовувався факторний аналіз. Факторний аналіз проводився окремо для двох груп досліджуваних – тих, хто виступає «за» підписання мирного договору, та тих, хто «проти» цього. Перед проведенням факторного аналізу дані проаналізовано за допомогою тесту сферичності Бартлетта та критерію адекватності вибірки Кайзера–Мейєра–Олкіна (КМО).

Для тих, хто виступає за підписання мирного договору, отримана факторна модель є якісною та може бути проінтерпретована, оскільки міра КМО більша 0,5 (0,642), що свідчить про те, що факторний аналіз можна застосовувати до обраних змінних, та рівень значущості критерія сферичності Бартлетта менший за 0,05 ($p=0,000$), що свідчить про те, що обрані змінні корелюють між собою, отже, наявний зв'язок між змінними всередині факторів.

Факторна модель складається з 8 факторів (табл. 2), сумарна дисперсія яких складає 75%. Навантаження всередині факторів є досить високими – від 0,4 до 0,9, що свідчить про високий внесок змінної у фактор.

Таблиця 2

Факторна структура вимірюваних властивостей у групі досліджуваних – прихильників мирного договору між Україною та Росією

Фактор	Дескриптори	Дисперсія, %
Гармонія	Цінності «Доброзичливість» (0,881), «Конформізм» (0,866), «Універсалізм» (0,771), «Гедонізм» (0,742), «Безпека» (0,687), «Традиція» (0,638), «Самостійність» (0,619), «Стимуляція» (0,646)	23,273
Інтернальний локус контролю та досягнення	«Інтернальність у виробничих відносинах» (0,860), «Загальна інтернальність» (0,838), «Інтернальність в області досягнень» (0,737)	12,272
Владні досягнення	Цінності «Досягнення» (0,827) та «Влади» (0,818)	8,295
Інтернальний локус контролю та сімейні стосунки	«Інтернальність в області невдач» (0,858), Інтернальність в сімейних стосунках» (0,856)	7,865
Тривога	Нейротизм (0,816), «Інтернальність стосовно здоров'я і хвороби» (-0,605)	7,115
Соціальна адаптація	«Доброзичливість» (0,657), «Екстраверсія» (0,736)	6,491
Соціальна поведінка	«Самоповага» (0,824), «Інтернальність в області міжособистісних стосунків», «Екстраверсія» (0,463)	5,111
Відкритість	«Відкритість досвіду» (0,865), «Свідомість» (0,574)	4,443

У першому факторі «Гармонія» цінності співіснують таким чином, що людина прагне знаходити баланс між ними. Вона може поєднувати бажання допомогти іншим та відповідати їхнім очікуванням, дотримуючись принципів справедливості, або забезпечувати свою безпеку, дотримуючись традицій, та одночасно розвивати свої інтереси й отримувати задоволення.

Другий фактор «Інтернальний локус контролю та досягнення» вказує на те, що люди з високим рівнем інтернального локусу контролю та досягнень схильні до більшої самостійності, активності та мотивації в досягненні своїх цілей, що може мати позитивний вплив на їхню продуктивність та успіх у кар'єрі.

Третій фактор «Владні досягнення» відображає бажання досліджуваних досягти влади та контролю, як засіб досягнення успіху та визнання. Особи, які цінують цінність «досягнення», зазвичай мають високі цілі і амбіції та прагнуть досягти успіху у своїх професійних та особистих цілях. Вони бажають контролювати своє середовище та отримати визнання сво-

єї важливості. Отже, влада може бути одним з засобів досягнення цілей та успіху, які є важливими для осіб, які цінують цінності «досягнення» та «влади».

Четвертий фактор «Інтернальний локус контролю та сімейні стосунки» що описує взаємозв'язок характеристик, які притаманні особі, для якої важливе відчуття контролю над своїм життям в області невдач. Низький рівень інтернальності в сімейних стосунках може вказувати на те, що особа відчуває більшу контрольованість у своїх особистих проблемах, ніж у стосунках з рідними та близькими. Це може мати вплив на ставлення особи до своєї сім'ї та бажання контролювати ситуацію в аспекті особистих невдач.

П'ятий фактор «Тривога» описує властивості досліджуваних, що характеризуються тенденцією переживати стреси і емоційні збурення та можуть мати більшу схильність до фізичних захворювань. Зворотний прояв шкали інтернальності стосовно здоров'я і хвороби вказує на те, що такі особи вважають себе не здатними впливати на власне здоров'я та відчувають залежність у цьому від зовнішніх чинників, таких як генетика або випадковість.

Шостий фактор «Соціальна адаптація» описує ті властивості українців, які готові підписати мирний договір, що характеризуються схильністю до високого рівня доброзичливості. Такі особи зазвичай схильні до спілкування, мають високу емоційну відкритість і прагнуть до того, щоб бути ближчими до інших людей. Це робить їх більш схильними до соціальної адаптації, адже вони здатні взаємодіяти з іншими людьми і створювати міцні стосунки.

З іншого боку, йдеться про українців, для яких характерна екстраверсія. Такі особи зазвичай енергійні, комунікабельні і здатні до соціальної діяльності. Вони люблять бути у центрі уваги і схильні до проявів емоцій. Ці риси також можуть сприяти їхній соціальній адаптації, оскільки вони здатні активно брати участь у соціальному житті і встановлювати контакти з іншими людьми.

Отже, високий рівень доброзичливості та екстраверсії може сприяти соціальній адаптації особи, оскільки вона здатна взаємодіяти з іншими людьми, створювати міцні стосунки та активно брати участь у соціальному житті.

Сьомий фактор «Соціальна поведінка» відображає ставлення особи до себе та до інших людей. Висока самоповага може свідчити про позитивне ставлення до себе та впевненість у своїх здібностях, якостях, що може бути пов'язано з більш вираженою екстраверсією в міжособистісних стосунках. Особи з високим рівнем самоповаги можуть бути відкритішими до спілкування з іншими та шукати співрозмовників, що сприяє розвитку

соціальних контактів. Отже, цей фактор відображає взаємозв'язок між самоповагою та ставленням до інших, що може бути підсилене вираженішою екстраверсією в міжособистісних стосунках.

Восьмий фактор «Відкритість» вказує на те, наскільки особистість готова розвиватися і навчатися новому, а також наскільки свідомо вона оцінює свої дії. Такі особи високо оцінюють ці характеристики, можуть бути відкритішими до нових ідей, досвіду та більш готовими до змін. Вони також свідоміші в своїх діях, краще усвідомлюють свої емоції та думки.

У групі досліджуваних, які виступають проти підписання мирного договору, отримана факторна модель є якісною та може бути проінтерпретована, оскільки міра КМО більша 0,5 (0,555), що свідчить про те, що факторний аналіз можна застосовувати до обраних змінних та рівень значущості критерія сферичності Бартлетта менший за 0,05 ($p=0,000$), що свідчить про те, що обрані змінні корелюють між собою, отже, наявний зв'язок між змінними всередині факторів.

Факторна модель складається з 8 факторів, сумарна дисперсія яких складає 73%. Навантаження всередині факторів є досить високими – від 0,5 до 0,9, що свідчить про високий внесок змінної у фактор. Остання, восьма модель, була виключена з аналізу, адже мала лише одну особистісну характеристику. Під час аналізу отримано наступну факторну модель (табл. 3).

Таблиця 3

Факторна структура вимірюваних властивостей у групі респондентів – противників мирного договору між Україною та Росією

Фактор	Дескриптори	Дисперсія, %
Стабільність	Цінності «Доброзичливість» (0,693), «Конформізм» (0,883), «Безпека» (0,718), «Традиція» (0,789)	18,019
Контроль життя	Інтернальність у виробничих відносинах (0,883), Загальна інтернальність (0,852), Інтернальність в області досягнень (0,648), Інтернальність в області невдач (0,507)	14,754
Досягнення	Цінності «Самостійність» (0,803), «Гедонізм» (0,759), «Універсалізм» (0,655), «Стимуляція» (0,667)	9,444
Іпохондрія	Цінності «Влада» (-0,570), «Добросовісність» (0,826) та шкала Інтернальності стосовно здоров'я і хвороби (0,475)	7,669
Прогресивність	Відкритість досвіду (0,556), Самоповага (0,782)	7,597
Задоволеність сімейними стосунками	Інтернальність в сімейних стосунках (0,521), цінність «Досягнення» (0,786)	5,809
Стійкість	Нейротизм (0,706), «Доброзичливість» (0,671), Інтернальність у сфері міжособистісних стосунків (0,665)	5,033

Перший фактор «Стабільність» відображає важливість соціальної стабільності і згоди в групі або спільноті. Це може бути пов'язано зі здатністю до адаптації до встановлених норм і вимог соціального середовища, а також з бажанням зберегти мир і згоду з іншими людьми. Особа, яка цінує доброзичливість, конформізм, безпеку та традиції, може бути схильнішою до дотримання соціальних норм і визнання авторитету традицій та інституцій. Водночас, такі особи можуть мати більшу тенденцію до відчуття групової приналежності та меншу – до індивідуалізму та ризику.

Другий фактор «Контроль життя» описує досліджуваних, що спроможні контролювати своє життя та події, які в ньому відбуваються. Особа з високим рівнем інтернальності вважає, що контролює події, які відбуваються навколо неї. Високий рівень інтернальності пов'язаний з вищим рівнем самооцінки, більшою впевненістю в собі та успішністю у досягненні своїх цілей. Шкала інтернальності у виробничих відносинах описує рівень інтернальності особи щодо її професійної діяльності. Високий рівень інтернальності за цією шкалою свідчить про те, що особа вважає, що успіх у її професійній діяльності залежить від її зусиль, здібностей та рішень. Для такої особи характерно вважати, що вона має контроль над своїм життям та що результати її дій залежать від неї.

Третій фактор «Досягнення» описує взаємозв'язок цінностей, пов'язаних зі ставленням особи до власного життя та стосунків з іншими людьми, соціумом в цілому. Взаємозв'язок між цими чотирма цінностями може вказувати на те, що така особа високо цінує свою незалежність та свободу. Вона може також мати бажання отримувати нові враження та досягати успіху у поставлених задачах, а також прагнути до того, щоб її дії не завдали шкоди іншим людям. Також цінність «Універсалізм» може свідчити про бажання до соціальної відповідальності та допомоги іншим людям, що може знижувати бажання до забезпечення свого комфорту та насолоди. В цілому, для такої особи цінність «самостійність» може змінюватись залежно від того, наскільки допомога іншим людям та соціальна відповідальність важливі для неї.

Четвертий фактор «Іпохондрія» пов'язаний зі здатністю до самоконтролю та відповідальності, а також зі свідомим ставленням до власного здоров'я й здоров'я оточуючих людей загалом.

П'ятий фактор «Прогресивність» описує ті властивості досліджуваних, що характеризуються схильністю до нових і нестандартних ідей, культурних та соціальних практик, мистецтва і науки. Це може допомогти їм розвивати свої здібності і знання в цих областях, що збільшує їхню самоповагу. З іншого боку, особи з високим рівнем самоповаги, які мають

глибоку віру в свої здібності та якості, часто проявляють самостійність у своїх рішеннях і діях. Отже, вони креативніші та прогресивніші, але водночас можуть виявляти увагу до можливих недоліків у своїй поведінці та вправувати думки, поради інших людей.

Шостий фактор «Задоволеність сімейними стосунками» може вказувати на те, що особи, які віддають перевагу досягненням і мають внутрішню мотивацію, зазвичай самодостатніші та незалежніші. Вони можуть ставити перед собою високі цілі та зосереджуватись на досягненні своїх мрій та планів. досліджувані з високим рівнем інтернальності в сімейних стосунках зазвичай мають міцні зв'язки з родиною, прагнуть до їх збереження та підтримки. Ці дві характеристики можуть сприяти успіху в житті та задоволенню від сімейних стосунків.

Сьомий фактор «Стійкість» описує властивості тих досліджуваних, які виступили проти підписання мирного договору. Для них характерні емоційна стійкість та прийняття соціальної підтримки з боку близьких людей. Відповідно, особи з вищим рівнем нейротизму можуть бути менш стійкими до стресів та негативних емоцій, але бути вразливішими до позитивних стимулів та підтримки від інших людей. Доброзичливість, у свою чергу, може впливати на прагнення допомагати іншим людям та підтримувати позитивні взаємини з ними. Шкала інтернальності у сфері міжособистісних стосунків також може відображати ступінь розвиненості соціальної підтримки й здатність особи до самостійного розв'язання проблем. Всі ці характеристики можуть взаємодіяти у факторі, що відображає здатність особи до емоційної стійкості, підтримки та самостійності в міжособистісних стосунках.

Висновки

Особистісні риси та цінності впливають на поведінку особи в багатьох ситуаціях протягом її життя, і цей факт лежить в основі очікувань щодо їхньої взаємної залежності. Ці конструкти схожі в тому сенсі, що вони зумовлюють появу стійких відмінностей у поведінці, хоча цінності впливають на поведінку сильніше, ніж особистісні риси.

Виявлено, що розподіл досліджуваних на тих, хто є прихильником чи противником підписання мирної угоди з РФ, виявився приблизно однаковим. Більшість досліджуваних прагнуть до збереження територіальної цілісності та суверенітету України. Серед прихильників миру трохи більше половини віддали перевагу варіанту, що передбачає повернення до кордонів України 1991 року. Значно менше виявилось тих, хто готовий до мирних перемовин за умов виведення російських військ з території України до кордонів 24 лютого 2022 року. Найменше виявилось прихильників договору, що передбачає припинення бойових дій та приєднання до

Росії нині окупованих територій. Варто зауважити, що останній варіант мирного договору частіше обирали досліджувані молодшого віку (18–24 років), ті, хто станом на сьогодні перебуває за межами країни, а також з нижчим рівнем освіти.

Емпірично визначено та описано ціннісний портрет противників та прихильників мирних перемовин в російсько-українській війні. Зокрема, серед досліджуваних, що виступають проти підписання мирного договору, найбільш вираженими є цінності самостійності, універсалізму, безпеки, доброзичливості, досягнення, а найменш вираженою є цінність традицій. Вони більш консервативні, схильні до незалежного мислення та поведінки, не дотримуються загальноприйнятих норм і традицій, не піддаються впливу оточуючих; мають високу самооцінку та переконані в своїй правоті, але не завжди готові до дискусій та компромісів. Такі особи схильніші до певної міри догматизму, закритості для нових ідей та поглядів. Вони мають вужче коло друзів та знайомих, віддають перевагу звичайним і стабільним соціальним відносинам, обережні, коли йдеться про зміни і нові ризики. Також у них більш виражений інтернальний локус контролю в області досягнень, виробничих відносин та міжособистісних стосунків.

Прихильники мирної угоди, яка передбачає повернення до кордонів України 1991 року, мають виражені цінності традицій, влади та досягнень. Вочевидь, можна говорити про важливість для цієї групи досліджуваних збереження традицій, культури та історії країни, а повернення до кордонів 1991 року є важливим кроком в збереженні її державного суверенітету та територіальної цілісності. Вони віддані принципам влади та визнають важливість ефективного та сильного уряду. Водночас, їхнє бажання дотримуватися владних та авторитарних структур може також свідчити про бажання контролю та стабільності в суспільстві. Загалом, такі досліджувані можуть бути схильнішими до відстоювання консервативних поглядів та ставлення до влади. Порівняно з представниками інших груп, в них більш виражена загальна інтернальність, інтернальність в області досягнень, виробничих відносин та здоров'я.

Досліджувані, які схиляються до сценарію мирного договору, що передбачає виведення військ з території України до кордонів 24 лютого 2022 року, мають нижчі показники за цінностями досягнення, доброзичливості, самостійності, стимуляції порівняно з іншими групами. Характеризуючи цю частину вибірки, можна зробити висновок, що їм притаманна своєрідна прагматичність та раціональність у прийнятті рішень; вони більш прив'язані до конкретних інтересів, схиляються до загальноприйнятих рішень, орієнтовані на спокійне та безпечне середовище.

Остання група досліджуваних – прихильники сценарію припинення бойових дій та приєднання нині окупованих територій України до складу РФ. У їхній ієрархії цінностей домінуючими є доброзичливість, конформізм, стимуляція та самостійність. Менш вираженими, порівняно з іншими групами, виявились цінності досягнень, традицій, влади та безпеки. З одного боку, вони ставлять на перше місце соціальну гармонію та добробут людей, готові до взаємодії з іншими людьми, часто схильні до підпорядкування правилам та очікуванням суспільства. З іншого боку, вони вважають себе самостійними, відкриті до різноманітних поглядів, більшою мірою орієнтовані на новації та зміни, а не на збереження старих традицій. Їм притаманний низький рівень вираженості цінностей влади та безпеки, а отже вони не дуже цінують або не відчують необхідності в контролі та стабільності. Саме у цій групі досліджуваних виявлено, що їхня думка щодо себе балансує між самознищенням та самоповагою, причому в останньому випадку часто спостерігались дуже високі показники самоповаги. Досліджуваним цієї групи притаманний екстернальний локус контролю в області досягнень, невдач, сімейних стосунків та виробничих відносин, здоров'я, окрім сфери міжособистісних стосунків – тут вони більше тяжіють до інтернального локусу контролю.

Перспективи подальших досліджень. Перспективу подальших досліджень ми вбачаємо у вивченні впливу перебігу військових подій, суспільно-політичних, соціокультурних процесів тощо на формування та зміну змісту структури цінностей досліджуваних, чинників, що спонукають до переорієнтації або ж взагалі побудови їх нової ієрархії.

Декларація про конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність потенційних конфліктів інтересів стосовно дослідження, авторства та/або публікації цієї статті.

Фінансування. Дослідження було проведено в межах науково-дослідної роботи кафедри соціальної психології КНУ імені Тараса Шевченка на тему: «Особистість і групи в умовах ціннісно-сміслової трансформації суспільства» (номер державної реєстрації 0116U008624).

Список використаних джерел / References

- Dweck, C. S. (1999). *Self-Theories: Their Role in Motivation, Personality, and Development*. Philadelphia, PA : Psychology Press.
- Dweck, C. S., & Ehrlinger, J. (2006). Implicit theories and conflict resolution: A case of mistaken identity. *The Handbook of Conflict Resolution: Theory and Practice* (pp. 153-171). San Francisco, CA : Jossey-Bass.
- Galperin, B. L., et al. (2011). Implicit theories in social judgments: Their effects on memory for person information. *Journal of Experimental Social Psychology*, 47(6), 1164–1173.
- Halperin, E., & Bar-Tal, D. (2011). Socio-psychological barriers to peace making: An empirical examination within the Israeli Jewish society. *Journal of Peace Research*, 48(5), 637–651.

- Hofstede, G. (1980). *Culture's Consequences: International Differences in Work-Related Values*. Beverly Hills, CA: Sage Publications.
- Inglehart, R. (1997). *Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic, and Political Change in 43 Societies*. Princeton, NJ : Princeton University Press.
- Jugert, P., & Duckitt, J. (2009). A motivational model of authoritarianism: Integrating personal and situational determinants. *Political Psychology*, 30(4), 693–719.
- Kohn, M. L., & Schooler, C. (1983). *Work and Personality: An Inquiry into the Impact of Social Stratification*. Norwood, NJ : Ablex Publishing.
- Parsons, T. (1951). *The Social System*. Glencoe, IL : Free Press.
- Sagiv, L., & Schwartz, S. H. (1995). Value priorities and readiness for out-group social contact. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(3), 437–448.
- Schwartz, S. H. (2007). Value orientations: Measurement, antecedents, and consequences across nations. *Measuring Attitudes Cross-Nationally: Lessons from the European Social Survey* (pp. 169-203). London : Sage Publications.
- Weber, M. (1958). *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*. New York : Charles Scribner's Sons.

Abstract

Hryshchuk E. Y.,

PhD (Candidate of Psychological Sciences),
Associate professor of the Department
of Social Psychology,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
E-mail: eliso@knu.ua

Kozlovska O. Y.,

PhD student, Faculty of Psychology,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
E-mail: kozlovska0410@gmail.com

THE VALUE PROFILE OF PEOPLE SUPPORTING A PEACE TREATY BETWEEN UKRAINE AND RUSSIA

The article studies an individual's value orientations, their role in shaping his/her worldview. The study aims to find out the psychological characteristics and value orientations of Ukrainians depending on their commitment to signing a peace treaty between Ukraine and Russia in the context of the full-

scale war between these countries. This analysis can help scientists identify the main values and beliefs that underlie the position of peace treaty supporters, and deepen their understanding on attitudes to the conflict and influencing factors in representatives of different social groups. As a result, the findings can be used to develop preventive measures against appearing prejudice and conflicts between holders of different ideas in Ukrainian society.

Via empirical study, we obtained and analyzed the value profiles of people supporting peace treaty, identified the key values that motivate people to accept a particular scenario of a peace treaty between the countries and explored their relations with people's psychological characteristics. In particular, the respondents who opposed a peace treaty had a high level of values related to «Friendliness», «Universalism», «Independence» and «Security». In contrast, respondents who supported a peace treaty showed higher values such as «Friendliness», «Conformity», «Independence» and «Stimulation», and lower values such as «Tradition», «Power» and «Security». Respondents who preferred a peace treaty demanding withdrawal of Russian troops and return to the borders as of 1991 had higher values such as «Tradition», «Power» and «Achievement». Respondents who preferred a peace treaty demanding return to the borders as of 24 February 2022 showed lower values such as «Friendliness», «Independence», «Stimulation» and «Universalism». Respondents who supported a peace treaty that would stipulate the withdrawal of troops from the territory of Ukraine to the borders as of 24 February 2022 have statistically lower «Achievement» value than the respondents from other groups.

***Key words:** values, value orientations, value profile, psychological characteristics, peace treaty, Russian-Ukrainian war.*

Отримано – 02 вересня 2023

Рецензовано – 10 вересня 2023

Прийнято – 16 вересня 2023

Received – September 02, 2023

Revision – September 10, 2023

Accepted – September 16, 2023